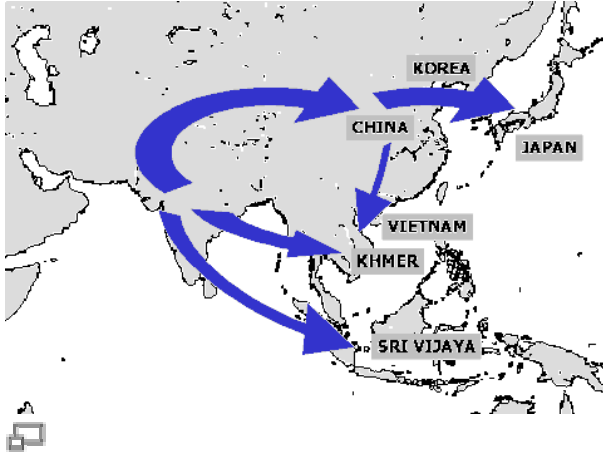

(၇) မဟာယန ထွန်းကားပြန့်နှံ့ခြင်း (အေဒီ ၁ ရာစုမှ ၁၀ ရာစု)

မဟာယန ထွန်းကားပြန့်နှံ့ခြင်း (အေဒီ ၁ ရာစုမှ ၁၀ ရာစု)

မဟာယနဗုဒ္ဓဘာသာသည် အိန္ဒိယ၏ အရှေ့ဘက်ပိုင်းမှသည် အရှေ့တောင်အာရှ မြောက်ပိုင်းသို့ အာရှအလယ်ပိုင်း တရုတ် ကိုးရီးနှင့် နောက်ဆုံး အေဒီ ၅၃၈ တွင် ဂျပန်အထိ ပြန့်နှံ့ထွန်းကားခဲ့ပေသည်။

(၇-၁) အိန္ဒိယ

ကုရုန်ခေတ်ကုန် ကုပ်တ မင်းဆက်လက်ထက် (အေဒီ ၄ ရာစုမှ ၆ ရာစု) တွင် ဗုဒ္ဓဘာသာသည် အိန္ဒိယ၌ အားသစ်လောင်းခဲ့ပြန်သည်။ နောက်ရာစုပေါင်းများစွာ အိန္ဒိယ၏ အရှေ့ မြောက်ပိုင်းရှိ ဗုဒ္ဓယဉ်ကျေးမှုအတွက် ကျော်ကြား၍ သြဇာရှိသော ပညာရေး ပင်မဌာနဖြစ်သည့် နာလန်ဒါ ကဲ့သို့ မဟာယန ပညာသင်ကြားရေး ဗဟိုပင်မများကို ထူထောင်ခဲ့ပေသည်။ ဂုပ်တ ပုံစံဗုဒ္ဓဘာသာသည် အရှေ့တောင်အာရှမှသည် တရုတ်ပြည်အထိ များစွာ သြဇာရှိလျက် ပြန့်နှံ့ခဲ့ပေသည်။

ဗုဒ္ဓနှင့် ဗောဓိသတ္တ (၁၁ ရာစု ပါဠိ အင်ပါယာ)

အိန္ဒိယ ဗုဒ္ဓဘာသာသည် လူဖြူ ဟွန်များ၏ ဝင်ရောက်သိမ်းပိုက်ခြင်းနှင့် မီဟီကုလ ဖိနှိပ်မှုကြောင့် အေဒီ ၆ ရာစုတွင် အားနည်းသွားခဲ့သည်။

ရှင်ဟိယန်ဆိုင်၏ အေဒီ ၇ ရာစု ခရီးသွားမှတ်တမ်းတွင် “အန္တရ၊ ဒန်ယာကတ်တယနှင့် ဒရဝီဒ (ယခုခေတ် အန္တရ ပရာဒေရှ်နှင့် တမီးလ်နားဒူး ပြည်နယ်) တွင် ဗုဒ္ဓဝါဒကျော်ဖော နေခဲ့သည်။ ယခုခေတ် နီပေါဖြစ်သည့် ဒေသ ဝန်းကျင်တွင် များစွာသော စေတီများ ပျောက်ပျယ်ခဲ့၍ ဗုဒ္ဓရဟန်းတော်များမှာ (ယခုခေတ် အနောက် ဘန်ဂေါ ပြည်နယ်ဖြစ်သည့်) ဂူးဒ ဘုရင်နိုင်ငံ ဆန်က မင်း၏ ညှဉ်းပန်းမှုများကို ခံခဲ့ရပေသည်။ ထိုကာလအတွင်း ကာကွယ် စောင့်ရှောက်ပေးခဲ့သော ဟာရုဗာဒနအား ဟိယန်ဆိုင်က ကျေးဇူးတင်ထားပေသည်။” ဟာရုဗာဒနမင်းများ၏ ဘုရင်နိုင်ငံပြီးနောက် များစွာသော ဘုရင်နိုင်ငံငယ်များ စုပေါင်းပေါ်ထွန်းလာကာ နောက်ပိုင်း ဂင်္ဂါမြစ်ဝှမ်း တလျှောက်မှ ရာဂျိပုတ်များအဖြစ် ပေါ်ထွန်းလာ၍ ဘန်ဂေါဒေသသည် ပြိုင်ဘက် ပါဠိမင်းအင်ပါယာ အောက်၌ ရှိနေစဉ် ဗုဒ္ဓဘာသာ အုပ်စိုးသည့် အုပ်စုများအား ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ထားမှုများ ပျောက်ကွယ် သွားသည်ဟု ဆိုခြင်းကို မသိမသာ ငြင်းပါယ်ထား ပေသည်။ ဤဒေသ သိနဟိန္ဒူ မင်းဆက်များ၏ ထိုးနှက်မှုများ ကြောင့် ပါဠိ မင်းဆက် မပြုပျက်မီတွင် မဟာယန ဗုဒ္ဓဘာသာသည် အားသစ်လောင်းလျက် အေဒီ ၈ ရာစုနှင့် ၁၂ ရာစုတွင် ဘူတန်နှင့် စတုတ္ထဒေသများသို့ ပြန့်နှံ့သွားခဲ့ပေသည်။ ပါဠိမင်းများသည် များစွာသော ဗုဒ္ဓပုထိုး ကျောင်းကန်များနှင့် ယာဉ်ကျေးမှု အမွေအနှစ်များကို ဖန်တီးခဲ့ပေသည်။ ဟိယန်ဆိုင်က မှတ်ချက်ချသည်မှာ အမျိုးမျိုးသော ဒေသများတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ဂျိမ်းဝါဒနှင့် ဟိန္ဒူဝါဒများအား လမ်းကြောင်းပေးခဲ့ပေသည်။ အေဒီ ၁၀ ရာစု လောက်တွင် ပါဠိမင်းများလွန်၍ ဟိန္ဒူမင်းများ စိုးစံလာသောအခါ ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ဗိဿနိုး (ဗိရ်နိုး) ဝါဒဟိန္ဒူမှ ဗုဒ္ဓသည် ဗိဿနိုး၏ ၉ ပါးမြောက် (လူသားဘဝဖြင့်လာသော) ဘုရားအဖြစ် ဝင်စားလာ သည်ဟု ဆိုခြင်းကို သဘော တူညီမှု မရှိဘဲ မသိမသာ ငြင်းဆန်ထားပေသည်။

အိန္ဒိယ ဗုဒ္ဓဘာသာက အေဒီ ၁၁၉၃ ခု မြောက်ပိုင်းတွင် ဖြစ်ပွားခဲ့ သည့် မုဟမ္မဒ် ခါလက်ခံ၏ လက်အောက်၌ တာကက်ခံ အစ္စလာမ်စ် ဝင်သိမ်းသူများက နာလန်ဒါ အား မီးရှို့ခဲ့မှုကို ငြင်းပယ်ထားခြင်းမှာ ထင်ရှားပေသည်။ ၁၂ ရာစု အကုန်ပိုင်းတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာ အမာခံနယ်ဖြစ်သည့် ဘီဟာရပြည်နယ်အား အစ္စလာမ် ဘာသာဝင်များ အောင်နိုင်ပြီးနောက် ဗုဒ္ဓဘာသာများအား နိုင်ငံရေးအာဏာပိုင်များ၏ ပံ့ပိုးအားပေးမှုနှင့် လူမှုရေးဖတ်စနစ်များ အား ထောက်ခံအားပေးမှုမှာ ဆုံးရှုံးသွားခဲ့ပေသည်။ သို့သော် လွတ်လပ်စွာ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုကို နှိပ်ကွပ်ခြင်း မရှိခဲ့ချေ။ ထိုမှ ဗုဒ္ဓဘာသာသည် မြောက်ပိုင်း ဟိမဝန္တာတောင်ခြေနှင့် တောင်ပိုင်း သီရိလင်္ကာတွင် နေရာယူခဲ့ ပေသည်။ ထို့ပြင် **အဒိဗိုင်တာ** (ဟိန္ဒူ ဝေဒန္တ အယူ) ကဲ့သို့ ပြိုင်ဘက် ဟိန္ဒူအုပ်စု၊ **ဘဒ္ဒကံတီ** (ဘဒ္ဒကံတီး အား ဗီးရ်နိုး၊ သီဝ တို့ကဲ့သို့ ဘုရားဟု သတ်မှတ်သည့် ဂိုဏ်း) လှုပ်ရှားများ ထွန်းကား လာခြင်းနှင့် သာသနာပြု ဆူဖီ (အစ္စလာမ် ဝိပဿနာ ဒဿန အုပ်စု) များ၏ ထိုးဖောက်မှုများကြောင့် ဗုဒ္ဓဘာသာမှာ မှေးမှိန်ဆုတ်ယုတ် လာခဲ့ ပေသည်။

(၇-၂) အာရှ အလယ်ပိုင်း၊ မြောက်ပိုင်းဒေသ

၇-၂(က) အာရှအလယ်ပိုင်း

ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ဗုဒ္ဓလက်ထက်မှစ၍ အာရှအလယ်ပိုင်းတွင် သြဇာလွှမ်းမိုးခဲ့ဘွယ် ရှိပေသည်။ ထေရဝါဒ ကျမ်း သုံး ပါဠိကျမ်းများ၏ စကားစဉ်အရ ဘရက်တီးယားမှ ကုန်သည် ညီနောင်နှစ်ဦးဖြစ်သော **တက်ပါဆု** နှင့် **ဘာလီက** တို့သည် ဗုဒ္ဓထံသို့ ရောက်လာကြ၍ တပည့်သာဝကများ ဖြစ်လာခဲ့ပေသည်။ သူတို့သည် ဘရက် တီးယားသို့ ပြန်သောအခါ ဗုဒ္ဓအားရည်စူး၍ ကျောင်းဆောင် တည်ဆောက်ခဲ့သည် ဟူ၏။

အာရှအလယ်ပိုင်းသည် အိန္ဒိယ တရုတ်နှင့် ပါရှားတို့၏ ကြားဆုံမှတ်အဖြစ် ရှည်ကြာစွာ တည်ရှိခဲ့ပေသည်။ အေဒီ ၂ ရာစုအတွင်း ယခင်က ဟန်လူမျိုးတို့၏ အနောက်ဘက်သို့ ပြန့်နှံ့မှုသည် အထူးသဖြင့် ဂရိ-ဘရက် တန် ဘုရင်နိုင်ငံဖြစ်သည့် အာရှ ဟီလင်နစ္စတက်ခံ (ရှေးဂရိယာဉ်ကျေးမှု) ထွန်းကားရာ ဒေသများ ဆီသို့ ယှက်နွယ် လာခဲ့ပေသည်။ ထိုမှတဆင့်

ဗုဒ္ဓသာသနာသည် မြောက်ပိုင်းသို့ ပြန့်နှံ့လာလျက် ဗုဒ္ဓဘာသာ လူ့အသိုင်းအဝိုင်းများ ဖြစ်တည်လာသည်အထိ ဖြစ်ခဲ့၍ အာရှအလယ်ပိုင်းတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာ ဘုရင်နိုင်ငံများပင် ရှိလာခဲ့၏။ ပိုးလမ်းမ၏ အချို့သောနေရာများတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာစေတီများနှင့် ဘုန်းကြီးကျောင်းများ ပြည့်လှစွာရှိပြီး ရှိနေသော မြို့များ ပါဝင်ပေ၏။ ယင်းမှာ အရှေ့အနောက်မှ လာသည့် ခရီးသွားများအား ကြိုဆို ဧည့်ခံရာ ဌာနေများ ဖြစ်ဟန် ရှိ၏။

အေဒီ ၂ ရာစု ၃ ရာစုက မဟာယန မရောယှက်မှီ ထေရဝါဒယဉ်ကျေးမှုသည် တာကက်ခံ လူမျိုးစုများထံသို့ ပြန့်နှံ့သွားခဲ့ပေသည်။ ထိုဒေသများမှာ ယခုခေတ် ပါကစ္စတန်၊ ကရိုမီးယား၊ အာဖဂန်နစ္စတန်၊ အီရန်အရှေ့ ဘက်ပိုင်းနှင့် ကမ်းရိုးတန်းဒေသ၊ ဥဒဘက်ကစ္စတန်၊ တာမ်မန်နစ္စတန်နှင့် တာဂျစ်ကစ္စတန်တို့ ဖြစ်၏။ ဂန္ဓရ၏ ရှေးဟောင်းပြည်နယ်များ၊ ဘရက်တီးယား၊ ပတ်သီးယားနှင့် ဆွန်ဒီးယားတို့၌လည်း မြောက်များစွာ ရှိခဲ့၍ ထိုမှ တဆင့် တရုတ်ပြည်သို့ ပြန့်နှံ့သွားခဲ့၏။ ထိုတာကက်ခံ လူမျိုးစုများအနက် ဗုဒ္ဓဘာသာအား ပထဦးဆုံး လက်ခံ ရယူသော လူမျိုးမှာစုမှာ တာဒီ-ရှာဟီ ဖြစ်၍ သူတို့၏ ဗုဒ္ဓဘာသာအား လက်ခံခြင်းမှာ ဘီစီ ၃ ရာစုထက် နောက် မကျခဲ့ချေ။ သို့သော် ဤဘာသာတရား တစ်ခုတည်းကိုသာ အချုပ်အခြာ ယုံကြည်မှု ဘာသာအဖြစ် မသတ်မှတ်ခဲ့ချေ။ **ဇိုဂိုအက်စတာ** ဘာသာ၊ ဟိန္ဒူ၊ **နက်စတိုရီယန်- ခရစ်ယာန်** (ကွန်စတန်တီနိုဘယ်မှ ခရစ်ယာန်ဘုန်းကြီး နက်စတိုတီးယပ်စ် (အေဒီ ၃၈၆-၄၅၁)၏ ခရစ်နှစ်ပါး (ကောင်းကင်မှ ထာဝရဘုရားသည် လည်း ခရစ်တော်ပင်ဖြစ်၏ ဟူသော) အယူရှိသော ခရစ်ယာန်ဂိုဏ်း)၊ ဂျူး၊ **မန်နစ်ဒီယန်** (အေဒီ ၂၁၀-၂၇၆ တွင် ပွင့်ခဲ့သည့် တမန်တော် မန်နီ၏ ဘာသာ -ရှေးအီရန်လူမျိုးတို့၏ အဓိက ဘာသာတစ်ခု)၊ **ရှမ်မန်နစ်ဇင်** (ဝိညာဉ် များကို ယုံကြည်သည့် ရိုးရာနတ်ဘာသာ) နောက်လိုက်များ၊ **တန်ရီ** (ရှေး တဘက်ခံ လူမျိုးတို့၏ ရိုးရာဘာသာ) ဘာသာများ အခြားသော ရှေးဦးမူလ လူမျိုးများနှင့် ဘာသာတရားတစ်ခု စနစ်တကျ မရှိသော သူများလည်း ရောနှောလျက် ရှိနေပေသည်။

အမျိုးမျိုးသော နိကာယ (နီကယ်) ကျောင်းများသည် အာရှအလယ်ပိုင်းနှင့် တရုတ်ပြည်တို့တွင် အေဒီ ၇ ရာစု ဝန်းကျင်ခန့်အထိ တည်ရှိနေပေသည်။ မဟာယနများသည် ထိုကာလတွင် စတင်၍ လွှမ်းမိုးလာသော်လည်း နိကာယ်များကို စွဲမှတ်သည့် သာဝတ္ထိဝတီနှင့် မေဂဂုတ်တက များသို့ အယူလွှမ်းမိုးခဲ့ခြင်း မရှိချေ။ ကျန်သော အာရှ အလယ်ပိုင်း ဘုန်းကြီးကျောင်းများသည် ရှေးချယ်ထားသော ဝိနည်းများကို ကျင့်သုံးခဲ့ပေသည်။

အာရှအလယ်ပိုင်းဒေသများနှင့် အောက်ဘက် အိန္ဒိယတိုက်ငယ်တို့တွင် ကုရုန်အင်ပါယာ ကဲ့သို့ ဗုဒ္ဓဘာသာ ဘုရင်နိုင်ငံများစွာ ထွန်းပေါ် ဖွံ့ဖြိုးလာခဲ့ပေသည်။ အေဒီ ၅ ရာစုတွင် ကုရုန်အင်ပါယာအား လူဖြူ ဟန်များက ဝင်ရောက်သိမ်းပိုက်ပြီး **မင်ဟီရူလမင်း** လက်ထက်တွင် ဗုဒ္ဓဘာသာများမှာ များစွာ နှိပ်ကွပ်ခံခဲ့ရပေသည်။

အာရှအလယ်ပိုင်း ဗုဒ္ဓဘာသာသည် အေဒီ ၇ ရာစုတွင် အစ္စလာမ်ဘာသာ ပြန့်နှံ့ထွန်းကား လာသောအခါ စတင်မှေးမှိန်သွားပြီး စစ်ပွဲများအတွင်း သာသနိက အဆောက်အုံများစွာ ဖျက်သိမ်း ခံလိုက်ရပေသည်။ မူဆလင် များက သူတို့အား ခရစ်ယာန်များ၊ ဂျူးများကဲ့သို့ “ဒင်းမစ်” ကျမ်းရသူများ အဖြစ်သတ်မှတ်ခဲ့သည်။ **အလ် ဘီယူနီ** က ဗုဒ္ဓသည် တမန်တော်တစ်ပါးဖြစ်၍ အမည်မှာ “ပူးဇ” ဖြစ်သည်ဟု ရေးသားခဲ့ပေသည်။

ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ဂျင်ဂစ်ခန်း၏ သိမ်းပိုက်မှုများနောက် မွန်ဂိုမင်းဆက်များအောက်နှင့်၊ အီလ်ခန်းနိုတ် နှင့် ခါဂါတိုင်း ခန်းနိုတ် တို့ မင်းဆက်များကို တည်ထောင်လျက် သူတို့၏ ဗုဒ္ဓဘာသာအား ဩဇာညောင်းစေရန် ဆောင်ကြဉ်းခဲ့သော အေဒီ ၁၃ ရာစုတွင် ပြန်လည် မြင့်တက်ခဲ့ ပြန်သည်။ သို့သော် နှစ် ၁၀၀ အတွင်းတွင် ထိုဒေသမှ မွန်ဂိုများမှာ အစ္စလာမ်ဘာသာသို့ ကူးပြောင်းကြလျက် သူတို့နှင့်အတူ အာရှအလယ်ပိုင်း ဒေသ အားလုံးသို့ အစ္စလာမ် သာသနာ ပြန့်ပွားသွားတော့သည်။ မွန်ဂို အရှေ့ပိုင်းနှင့် ယွန်မင်းဆက် မျှသာ ဟိနယန ဗုဒ္ဓဝါဒအား လက်ကိုင် ပြုလျက် ကျန်ရှိခဲ့ပေသည်။

၇-၂(ခ) ပတ်သီးယ

အနောက်ဘက်ဆီသို့ ပြန်နံ့သွားသော ဗုဒ္ဓဘာသာသည် အရ်ဆာဆက်ဒ် ပတ်သီးယ ထဲသို့၊ နောက်ဆုံး ရှေးက မာဂီယာနာ ယခုခေတ် တာ့ခ်မန်နစ္စတန် ဟုတွင်သည့် မွန် ဒေသများ အထိ ရောက်ရှိသွားပေသည်။ ဆိုဗီယက် ရှေးဟောင်းသုတေသန အဖွဲ့မှ မွန် ဒေသတွင် အလွန်ကြီးမားသော ဗုဒ္ဓဆင်းတု၊ ဘုန်းကြီးကျောင်းနှင့် အသုံးအဆောင်များကို တူးဖော်ရရှိပေသည်။

(ပတ်သီးယန်း) ပတ်သီးယုမျိုးတို့သည် ဗုဒ္ဓဘာသာ သာသနာပြုရာ၌ တိုက်ရိုက်ပါဝင် ပတ်သက်ခဲ့ပေသည်။ ပတ်သီးယုမျိုး အိမ်ရှေ့မင်းသား အန်ဂျီဂျို (အေဒီ ၁၄၈) သည် တရုတ်သို့ သွားခဲ့၍ ဗုဒ္ဓကျမ်းဂန်များအား တရုတ် ဘာသာသို့ ပထမဆုံး ဘာသာပြန်ဆိုသူ အဖြစ် ထင်ရှားပေသည်။

၇-၂(ဂ) တာရင်း မြစ်ဝှမ်းဒေသ

မျက်လုံးပြာ အာရုအလယ်ပိုင်းလူ နှင့် အရှေ့အာရှ ဗုဒ္ဓရဟန်းတော် (ဘီဇုတ်လွဲက်၊ အရှေ့ တာရင်းမြစ်ဝှမ်းဒေသ တရုမ်၊ အေဒီ ၉ ရာစု၊ ၁၀ ရာစု) အာရုအလယ်ပိုင်း (တရုတ်၊ တာကစ္စတန်၊ တာရင်း မြစ်ဝှမ်း၊ ဇင်ဂျင်း) ဒေသ များသည် အလွန်တရာ များပြား စွာသော ဗုဒ္ဓယဉ်ကျေးမှု လက်ရာများ (နံရံ ပန်းချီများ၊ ဓါတုစေတီများ၊ အဝတ်ပန်းချီများ၊ ဆည်းကပ်ပူဇော်ရာ ဌာနများ) ကို ဖော်ပြလျက်ရှိပေသည်။ ၎င်းတို့မှာ အိန္ဒိယ နှင့် ဟိလင်နစ္စတက်ခ် ယာဉ်ကျေးမှု လွှမ်းမိုးကြောင်း ကို ပေါ်လွင်စေပေသည်။ ဆာရင်းဒီယန် လက်ရာသည် ဂန္ဓရ ပုံစံကို သြဇာသက်မှုများ များလှ၍၊ ကျမ်းစာအုပ် များတွင်လည်း ဂန္ဓရီတို့၏ ခါရိုတီ စာကို တွေ့ရပေသည်။

အာရုအလယ်ပိုင်းသားတို့သည် အရှေ့ပိုင်းသို့ ဗုဒ္ဓဘာသာ ဆက်သွယ်ပေးရေး၌ အဓိကနေရာမှ ပါဝင်ခဲ့ဟန်ရှိပေ သည်။ ဗုဒ္ဓကျမ်းများအား တရုတ်ဘာသာသို့ စတင်ဘာသာပြန်ခဲ့သူများမှ အန်ဂျီဂျို (အေဒီ ၁၄၈) ကဲ့သို့ ပါတ်သီ လူမျိုးများ (တရုတ်အခေါ် အန်ဇီ) မဟုတ်သော်က လောကဆီမာ (အေဒီ ၁၇၈) ကဲ့သို့ ယူဇီ တိုင်းရင်းသားများမှ အန် ဟူစန် သို့မဟုတ် ဇီးကွင် နှင့် ဇီယို သို့မဟုတ် ကန်ဆန်ဂိုင်း ကဲ့သို့ ဆိုင်ဒီယန် (တရုတ်- ဆူတေ SuTe/粟特) တို့ ဖြစ်ကြ၏။ ဗုဒ္ဓစာပေ ဘာသာပြန်သူပေါင်း ၃၇ ဦးမှာ ထင်ရှား၍ အများစုမှာ အာရု အလယ်ပိုင်း သားများ ဖြစ်ကြောင်း သိရှိနိုင်ပေသည်။

အာရုအလယ်ပိုင်းနှင့် အရှေ့ပိုင်း ဗုဒ္ဓရဟန်းတော်များသည် အေဒီ ၁၀ ရာစုထိတိုင် ပြင်းထန်သော (ယာဉ်ကျေးမှု) ဖလှယ်ခြင်းကို ထိန်းထားနိုင်ခဲ့ကြောင်း တာရင်းမြစ်ဝှမ်းဒေသ တွေ့ရှိချက်များက ပြသနေပေသည်။ ဤသြဇာ လွှမ်းမူမှုများသည် တရုတ်တို့၏ ကြီးမားသော ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုကိုပင် ထပ်ပြန်တလဲလဲ စိမ့်ဝင်သွားလျက် တရုတ် အနုလောမဝါဒီတို့သည်။ ဤအချက်ပေါ်၌ အခြေခံလျက် ပေါ်ထွန်းလာခြင်း ဖြစ်ပေသည်။

၇-၂(ဃ) တရုတ်

ဗုဒ္ဓဘာသာသည် တရုတ်ပြည်သို့ အေဒီ ၁ ရာစု ပတ်ဝန်းကျင်ခန့်ကပင် အာရုအလယ်ပိုင်းမှ တဆင့် ရောက်ရှိ ခဲ့ဟန် ရှိပေသည်။ (အချို့သော ရိုးရာ စကားစဉ်အရ အာသောက စိုးစံနေစဉ် ကတည်းကပင် ရဟန်းတော် တစ်ပါးသည်

တရုတ်ပြည်သို့ ရောက်လာခဲ့သည်ဟု ဆိုပေသည်။ သို့သော် အေဒီ ၈ ရာစုတွင်မှ ဗုဒ္ဓဘာသာ အား ပြင်းပြင်းထန်ထန်လှုပ်ရှားသည့် ပင်မဌာန ဖြစ်လာခဲ့ပေသည်။

အေဒီ ၆၇ တွင် ရဟန်းတော်နှစ်ပါးဖြစ်သည့် မွတ်တို နှင့် ချူဖန်လန်တို့ ရောက်ရှိလာပြီး ဗုဒ္ဓဘာသာသည် တရုတ်ပြည်သို့ တရားဝင် မိတ်ဆက်ခဲ့ပေသည်။ အေဒီ ၆၈ ခုနှစ်တွင် ဧကရာဇ်ပြည့်ရှင်၏ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုအောက်၌ ဧကရာဇ်နေပြည်တော် လူအိုယန်းနှင့် နီးကပ်သည့် အရပ်၌ ယနေ့တိုင်တည်ရှိနေသည့် ဝတ်ကျောင်းဖြူ (白馬寺) ကို တည်ဆောက်ခဲ့ပေသည်။ အေဒီ ၂ ရာစု အကုန်ခန့်တွင် (ဗုဒ္ဓကျေးရွာ) အသိုက်အမြုံကို ပင်ရွှန်အရပ် (ယနေ့ ယူဇောင်၊ ဂျင်ဇု) ၌ အောင်မြင်စွာ တည်ထောင်ခဲ့ပေသည်။

ပထမဦးဆုံး မဟာယန ဝိညာဏ ရေးရာ တရုတ်ဘာသာ ပြန်ကျမ်းကို ကုရှန် ရဟန်းတော် လောကဆီမာ က အေဒီ ၁၇၈ နှင့် ၁၈၉ တွင် လူအိုယန်း၌ ပြုစုခဲ့ပေသည်။ အစောဦးဆုံး ဗုဒ္ဓယာဉ်ကျေးမှု လက်ရာ အဖြစ် တရုတ်ပြည်တွင် တွေ့ရှိရသည်မှာ သေးငယ်သည့် (ပန်းချီ) ငွေပဒေသာပင် (အေဒီ ၂၀၀) ပင်ဖြစ်၍ ဂန္ဓရဒေသ ပုံစံနမူနာ ဖြစ်ပေသည်။

အသစ်ရောက်လာသည့် ဂန္ဓရမု သြဝါဒ နှင့်အတူ ဆင်းတုတော်များက၊ ထောင့်မတ်သေရှာ သပ်ယပ်စွာ သော ဆံ၊ မုတ်ဆိတ်၊- သပိတ်အတွက် စနစ်တကျ ခေါက်သားကျ ရုံထားသော သင်္ကန်းဖြင့် ထွင်းထုထား သော ဤငွေပဒေသာပင် ဗုဒ္ဓဆင်းတုသည် ရှေးဦးဂန္ဓရ လက်ရာများကို ပုံဆောင်ကြောင်း ခိုင်မာစွာ ထောက်ပြ နေပေသည်။ ("Crossroads of Asia" p209)

မေတ္တယျ ဗုဒ္ဓ (မြောက်ပိုင်း ဝိုင်း အေဒီ ၄၄၃)

ဗုဒ္ဓဘာသာသည် တန်မင်းဆက် (အေဒီ ၆၁၈-၉၀၇) အစပိုင်းတွင် အားသစ်လောင်းခဲ့ပေသည်။ ဤမင်းဆက် အား နိုင်ငံရပ်ခြားမှ ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုများက ပွင့်လင်းစွာ ကူးစက်ခဲ့၍၊ အေဒီ ၄ ရာစုမှ ၁၁ ရာစုအတွင်း မြောက် များစွာသော တရုတ် ဗုဒ္ဓရဟန်းတော်များ၏ ခရီးသွားမှုများကြောင့် အိန္ဒိယ ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုများဖြင့် ကူးလူးမှု မှာ ပြန်လည် ရှင်သန်ခဲ့သည်။ တန်နေပြည်တော် ချန်ဂင်းန် (ယနေ့- ဇီအင် Xi'an)သည် ဗုဒ္ဓ အတွေး အခေါ် များ၏ အဓိက ပင်ရင်းဒေသ ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ထိုမှတစ်ဆင့် ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ကိုးရီးယားနှင့် ကင်တိုရီ သံတမန် များ၏ အကူအညီဖြင့် ဂျပန်သို့ အချေချာနှင့် ရရှိခဲ့ပေသည်။ သို့သော်လည်း တန်မင်းဆက်၏ နောက်ဆုံးပိုင်း များတွင် နိုင်ငံရပ်ခြား ယဉ်ကျေးမှု လွှမ်းမိုးခြင်းများအား အားမပေးတော့ဘဲ တန်ဧကရာဇ် ဂူဇောင်က အေဒီ ၈၄၅ တွင် နိုင်ငံခြား ဘာသာတရားအားလုံး (ခရစ်ယာန် နှစ်တိုရီယန်ဝါဒ၊ ဇိုရိုအက်စတာ

ဝါဒ၊ နှင့် ဗုဒ္ဓဝါဒများ အပါအဝင်) ကို တရားမဝင် ဟု ကြေငြာကာ၊ တိုင်းရင်း ဘာသာ တာအိုဝါဒအား ထောက်ပံ့ခဲ့ပေသည်။ သူ၏ အုပ်ချုပ်မြေအန့် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့၏ ပိုင်ဆိုင်မှုများကို ပြည်သူပိုင်သိမ်းခြင်း၊ ဘုန်းကြီးကျောင်းများ၊ သာသနိက အဆောက် အအုံများကို ဖျက်ဆီးခြင်း၊ ဗုဒ္ဓရဟန်းတော်များကို ကွပ်မျက်ခြင်းများကြောင့် ဗုဒ္ဓဘာသာ၏ ရိုးရာ ယဉ်ကျေးမှုများနှင့် အတွေးအခေါ် လွှမ်းမိုးမှုများမှာ အဆုံးသတ်ခဲ့ရပေသည်။

သို့သော်လည်း ဗုဒ္ဓဘာသာအား အကြီးအကျယ်နှိပ်ကွပ်ခဲ့ပြီး နှစ်တစ်ရာ နောက်ပိုင်း ဆွန် မင်းဆက် (အေဒီ ၁၁၂၇-၁၂၇၉) လက်ထက်တွင် ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ပြန်လည် ရှင်သန်ခွင့် ရခဲ့ပြန်သည်။ သန့်ရှင်းရာမြေနှင့် ချန် ဗုဒ္ဓဝါဒသည် ရာစုတစ်ချို့ ဆက်လက်ရှင်ခွင့် ရခဲ့ဟန်ရှိပြီး နောက်ပိုင်းတွင် ထိုမှ ဂျပန် ဇင် ဗုဒ္ဓဝါဒအဖြစ် ထွန်းကား ခဲ့ပေသည်။ တရုတ်ပြည်တွင် ချန်ဗုဒ္ဓ ဝါဒသည် ဆွန်မင်းဆက် (အေဒီ ၁၁၂၇- ၁၂၇၉) တွင် အားသစ်လောင်းခွင့် ရခဲ့ပြီး၊ ၎င်း၏ ဘုန်းကြီးကျောင်းများသည် ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ပညာသင်ကြားရေး ဗဟိုဌာနကြီးများ ဖြစ်ခဲ့ပေသည်။

ယနေ့ခေတ်တွင် တရုတ်ပြည်က သူတို့သည် ကမ္ဘာပေါ်တွင် ဗုဒ္ဓလက်ရာများနှင့် အမွေအနှစ်များကို စုဆောင်း အရမိဆုံး တိုင်းပြည်များအနက်မှ ဖြစ်သည်ဟု ဂုဏ်ဖော်လျက် ရှိပေသည်။ တန်မင်းဆက် လက်ထက် အေဒီ ၈ ရာစုတွင်းက တည်ဆောက်ခဲ့သော မြစ်သုံးစင်း ဆုံရာမှ စိုက်ကြည့်နေဟန် လက်ရှန် မဟာဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်မှာ လက်ရှိအထိ ကမ္ဘာ့အကြီးဆုံး ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်ပင် ဖြစ်၍၊ **ဂန်ဆု** အပိုင် **ဒန်းဟွန်**အနီးရှိ **မွတ်ဂို** လှိုင်ဂူ၊ **ဟန်နန်** အပိုင် **လူအိုယန်း** အနီးရှိ **လောင်းမင်း** **ဂရွတ်တို** နှင့် **ဂွန်ကွင်း** အနီး **ဒါဇူ** ကျောက်ပန်းခုံးများမှာ အရေးပါ ဆုံးသော ဗုဒ္ဓယဉ်ကျေးမှု လက်ရာများ ဖြစ်သည်ဟု ယူနက်စကို ကမ္ဘာ့ အမွေအနှစ် ဆိုင်ရာ ဆိုက်မှ ဆိုပေသည်။

၇-၂ (င) ကိုးရီးယား

ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ကိုးရီးယားသို့ အေဒီ ၃၂၇ ဝန်းကျင်ခန့်တွင် တရုတ် သံအမတ်များ၏ ကိုးရီးယား ဘုရင့်နိုင်ငံ **ဂိုဂွာယိယို** ထံသို့ အလည်ခရီးတွင် ကျမ်းဂန်များ ဆင်းတုတော်များကို ဆောင်ကြဉ်း သွားခြင်းဖြင့် စတင် မိတ် ဆက်ခဲ့ပေသည်။ ကိုးရီးယားတွင် အထူးသဖြင့် အေဒီ ၇ ရာစုမှ စတင်သော ဇင်ဗုဒ္ဓဝါဒ ထွန်းကားခဲ့ ပေသည်။ အေဒီ ၁၃၉၂ ခုနှစ် ယီမင်းဆက်၏ ကွန်ဖြူရှင် အစပိုင်း **ဂျီစီအွန်** ကာလတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာသည် အကြီးအကျယ် ခွဲခြားခြင်းကို ခံခဲ့ရသော်လည်း ဇင်ဝါဒ ဆောင်ရွက်မှုများမှာ ချွင်းချက်ဖြစ်ပေသည်။

၇-၂ (စ) ဂျပန်

အမြီးပေါ်၌ ထိုင်နေသော ဗုဒ္ဓဆင်းတု (နာရာ စီရင်စု၊ အဆုကာ ကာလ၊ အေဒီ ၇ ရာစု၊ တိုကျို အမျိုးသားပြတိုက်)

အေဒီ ၆ ရာစုတွင် ကိုရီးယား ဘုရင် သုံးနိုင်ငံမှတစ်ဆင့် ဂျပန်နိုင်ငံသို့ ဗုဒ္ဓဘာသာကို မိတ်ဆက်ပေးခဲ့ပေသည်။ အေဒီ ၇၅၄ ခုနှစ်တွင် တရုတ် သာသနာပိုင် **ဂန်ဂျီ** ဂျပန်ဗုဒ္ဓဘာသာထံသို့ ဝိနယ (ဥပဒေ) စနစ်များကို ပေးဆက်ခဲ့ပေသည်။ ထိုအကြောင်းကြောင့် ဂျပန် ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ထပ်ဆင့် ဖွံ့ထွားခဲ့၍၊ **စိုင်ချိုနှင့် ကူးကိုင်း** တို့သည် အေဒီ ၉ ရာစုမှ တရုတ်ဗုဒ္ဓဘာသာ၏ တရားဝင် ဆက်ခံမှုကို ပြုခဲ့ပေသည်။

ပထဝီအနေအထားအရ ပိုးလမ်းမ ခရီးဆုံးဖြစ်သော ဂျပန်သည် ဗုဒ္ဓသာသနာ အိန္ဒိယမှ ပျောက်ကွယ်ပြီး အာရှ အလယ်ပိုင်းနှင့် တရုတ်တို့သို့ ပြန့်နှံ့လာသော အချိန်တွင် ဗုဒ္ဓ အသွင်အပြင်များ ဖွံ့ဖြိုး စေနိုင်ခဲ့ပေသည်။

အေဒီ ၇၁၀ မှစ၍ ဟိုယူဂျီ **Hōryū-ji** သို့မဟုတ် ကိုဖူကူဂျီ **Kōfuku-ji** ရွှေဓမ္မာရုံနှင့် အာလိန် ဝါးဆင့် စေတီများ ကဲ့သို့ မရေတွက်နိုင်လောက်သော သာသနိက အဆောက်အအုံများကို တည်ဆောက်ခဲ့ ကြပေသည်။ မရေတွက်နိုင်သော ပန်းချီများ ပုံတူများကိုလည်း ပြုလုပ်ခဲ့ကြ၍ ၎င်းတို့မှာ မကြာခဏအားဖြင့် အစိုးရမှ ပစ္စည်းဒါယကာ အဖြစ် ထောက်ပံ့ခဲ့ပေသည်။ ဂျပန် ဗုဒ္ဓဘာသာ အနုပညာများ ဖန်တီးမှုသည် အေဒီ ၈ ရာစုနှင့် ၁၃ ရာစုကြား **နာရာ၊ ဟိအန်နှင့် ကမ္မကုရ** ခေတ်ကာလ တွင် အထွန်းကားဆုံး ဖြစ်ခဲ့ပေသည်။

အေဒီ ၁၂ နှင့် ၁၃ ရာစုမှ စ၍ **ဒိုဂင်**နှင့် **အိစိုင်း**တို့၏ တရုပ်ပြည်မှအပြန် အယူသီလများအား မိတ်ဆက် ပေးပြီးသည့် နောက်ပိုင်းတွင် ဇင် အနုမာနလက်ရာများ ဖွံ့ဖြိုးခဲ့ပေသည်။ ဇင် အနုပညာများသည် ဇူမိ-အိ၊ နှင့် အင်ဆို ကဲ့သို့) ပန်းချီအားဖြင့် အထူးအဖြင့် ဖော်ပြလျက်ရှိပြီး၊ (အထူးသဖြင့် ဟိုင်းကုစ် ကဲ့သို့) ကဗျာများ၊ လောက သစ္စာကို ယေဘုယျနှင့် ရိုးရိုးစင်းစင်းပင် (အလယ်အလတ်လမ်းစဉ်) ကို တင်ပြသည့် ပုံဆောင်မှုများ ဖြစ်ပေသည်။ သဗ္ဗညုတဉာဏ်ကို ပစ္စုပ္ပန်ကာလ၌ ရှာမှီးခြင်းသည်လည်း အခြားသော အရေးပါသည့် ချန်နိုယူ လွှက် ပွဲတော်၊ သို့မဟုတ် ပန်းများဆင်ယင်သည့် အိကီဘာန လက်ရာများကဲ့သို့ ပြောင်းလဲခြင်းသို့ ဦးဆောင်ခဲ့ ပေသည်။ ဤဆင့်ကဲဖြစ်စဉ်သည် မည်သည့် လူသားလှုပ်ရှားမှုသည် မဆို ခိုင်မာသော ဉာဏ်စဉ်ရေးရာနှင့် အပြင်သုခမ ဆက်စပ်မှု အစနှင့် အဦးဆုံး ဖြစ်သည့် လှုပ်ရှားမှု ဆက်စက်ခြင်း နိဿယ များဖြစ်သည် ဟူ၏။ (**martial arts**)။

ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ဂျပန်နိုင်ငံတွင် ယနေ့အထိ အလွန် တက်ကြွလျှက်ပင် ရှိနေပေသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာ သာသနိက အဆောက်အအုံပေါင်း ၈၀၀၀၀ ဝန်းကျင်ခန့်သည် ပုံမှန်လည်ပတ်လျက် ဖွံ့ဖြိုးဆဲပင် ရှိနေပေသည်။

(၇-၃) အရှေ့တောင်အာရှ

 ဗောဓိသတ္တ လောကဝါရ (ကမ်ဘောဒီးယား ၁၂ ရာစု)

 ကမ်ဘောဒီးယား ဗုဒ္ဓ (၁၄ ရာစု)

အေဒီ ၁ ရာစုအတွင်းတွင် အရှေ့အလယ်ပိုင်းရှိ ပတ်သီးယန်း အင်ပါယာ ထွန်းကားလာခြင်းနှင့် ဘတစ်ပြန် ကျားတစ်ပြန် ရောမအင်ပါယာတို့ကြောင့် ကုန်းတွင်း ပိုးလမ်းကြောင်းတွင် ထိန်းချုပ်ကန့်သတ်မှုများ ရှိခဲ့ပေသည်။ ထိုအတောအတွင်းတွင် ရောမတို့သည် အလွန်တရာ ကြွယ်ဝလာခြင်းကြောင့် သူတို့၏ အာရှဇိမ်ခံပစ္စည်းများ ဝယ်လိုအားမှာ မြင့်မားလာပြန်သည်။ ဤဝယ်လိုအားက မြေထဲပင်လယ်ဒေသနှင့် တရုတ် အကြား ရေလမ်း ကြောင်းကို ရှင်သန်စေခဲ့၍ အိန္ဒိယသည် အလယ်ကြားခံဒေသ ဖြစ်လာခဲ့ပေသည်။ ထိုအချိန်မှ စ၍ ကုန်သွယ်မှု ဆက်သွယ်ရေး စီးပွားရေး အချေချမှုနှင့် နိုင်ငံရေးဝင်ရောက် စွက်ဖက်မှုပါမကျန် အိန္ဒိယသည် အရှေ့တောင် အာရှသို့ ပြင်းပြင်းထန်ထန် ဩဇာလွှမ်းမိုး လာခဲ့ပေသည်။ အိန္ဒိယ၏ ကုန်သွယ် လမ်းကြောင်းမှာ မြန်မာ တောင်ပိုင်း၊ ရှမ်း (ထိုင်း) တောင်ပိုင်းနှင့် အလယ်ပိုင်း၊ ကမ်းဘောဒီးယား အောက်ပိုင်း၊ ဗီယက်နမ်တောင်ပိုင်းနှင့် များစွာသော ကမ်းရိုးတန်း မြို့ပြများမှာ ချိတ်ဆက်အဖြစ် တည်ထောင်လာခဲ့ပေသည်။

နှစ်ပေါင်းထောင်ကျော် ဩဇာလွှမ်းမိုးခဲ့သောကြောင့် အိန္ဒိယနှင့် ဒေသတွင်း နိုင်ငံအမျိုးမျိုးမှာ ရိုးရာထုံးတမ်းများ အခြေခံအားဖြင့် ညီညွတ်နေပေသည်။ ပါဠိ၊ သင်သက္ကရိုက်နှင့် အိန္ဒိယကျမ်းစာသုံး ဘာသာစကားများသည် ထေရဝါဒနှင့် မဟာယန ဗုဒ္ဓဘာသာများ၊ ဗြဟ္မဝါဒ နှင့် ဟိန္ဒူဘာသာများ၏ ဘုံသုံး ဘာသာစကားများ ဖြစ်၍ ရာမယနဇာတ်လမ်း၊ မဟာဘာရတ ဇာတ်လမ်းများ ကဲ့သို့ အိန္ဒိယ စာပေနှင့် ကျမ်းစာများသည်မှလည်း ထိုဒေသ များ အတွင်း တိုက်ရိုက် ကူးစက်မှုရှိနေခဲ့ပေသည်။

အေဒီ ၅ ရာစုမှ ၁၃ ရာစုအတွင်း၊ အရှေ့တောင်အာရှသည် အလွန်အင်အားကောင်းသော အင်ပါယာ ဖြစ်ခဲ့၍ ဗုဒ္ဓဗိသုကာလက်ရာများနှင့် အနုပညာလက်ရာ ဖန်တီးများ၌ အလွန်တရာ ဆောင်ရွက်လာခဲ့ပေသည်။ ဗုဒ္ဓ ဘာသာသည် အိန္ဒိယ တိုက်ယေမှ ပင်လယ်ရေကြောင်း အားဖြင့် တိုက်ရိုက် ဝင်ရောက် ဩဇာသက်လာပြီး၊ ဤ အင်ပါယာများသို့ မဟာယန အယူသည်လည်း လိုက်ပါလာခဲ့ပေသည်။ ဆရီ ဝိဂျယ အင်ပါယာသည် တောင် ဘက်သို့၊ ခမာအင်ပါယာသည် မြောက်ဘက်သို့ ဩဇာအတွက် ပြိုင်ဆိုင်လာခဲ့၍ သူတို့၏ အနုပညာ လက်ရာ များသည် မဟာယန ဗောဓိသတ္တ ဝိမာန်များ အဖြစ် ဖော်ဆောင်ခဲ့ပေသည်။

မလက်ကာမှ ဆရီဝိဂျယန် ဟန်ဖြင့် အဝလောကိတဝါရ ကျက်သရေဆောင် ရွှေဆင်းတု၊ ဂျန်ဘီ- အင်ဒိုနီးရှား

၇-၃ (က) ဆရီ ဝိဂျယန် အင်ပါယာ (အေဒီ ၇- ၁၃ ရာစု)

အင်ဒိုနီးရှား ဆုမတ်တျာကျွန်းပေါ်ရှိ ဖလင်ဘန်းမှ ဗဟိုပြုသော ရေပိုင် အင်ပါယာ ဆရီဝိဂျယ သည် စိုင်လင်ဒရာ ဟု ခေါ်သော မင်းဆက်အောက်၌ မဟာယနနှင့် ဟိနယန ဗုဒ္ဓဘာသာကို မွေးစားခဲ့ပေသည်။ ဖလင်ဘန်း သည် ကြီးမားသော ဗုဒ္ဓဘာသာဌာန တစ်ခုဖြစ်ခဲ့၍ ထိုဒေသတွင် အင်ပါယာပြည့်ရှင်က ရဟန်းပေါင်း တစ် ထောင်ကို သူ့နန်းတွင်း၌ ပင့်ဖိတ်ထောက်ပံ့ထားခဲ့သည် ဟု ယုံရင်က ဖော်ပြထားပေသည်။ **အတက်ရှား**သည် တိဘက်သို့ သာသနာပြုအဖြစ် မသွားမီ ထိုဒေသ (ဖလင်ဘန်း) တွင် ပညာဆည်းပူးခဲ့ပေသည်။

ဆရီ ဝိဂျယမှ ဗုဒ္ဓအနုပညာများသည် ၎င်း၏ အင်ပါယာတိုးချဲ့မှုအတွင်း အရှေ့တောင်အာရှသို့ ပြန့်နှံ့ခဲ့ပေသည်။ ဤကာလအတွင်းမှာ အလွန်တရာ သပ်ယပ်သေရှာ လက်ရာမြောက်မှုကို ပုံဆောင်သည့် မြောက်များစွာသော ဗောဓိသတ္တ ဆင်းတုများအား ဒေသတွင်း တလျှောက်တွေ့ရပေသည်။ အလွန်တရာ လက်ရာမြောက်သော ဝိသုကာများကို ဝိုးရိုးဗုဓော (အေဒီ ၇၈၀ ခန့်တွင် တည်ဆောက်ခဲ့၍၊ ကမ္ဘာပေါ်တွင် အကြီးဆုံးသော ဗုဒ္ဓဆင်းတု) သာသနိက အဆောက်အအုံ၌ မျက်ဝါးထင်ထင် တွေ့မြင်ရဆဲ ဖြစ်ပေသည်။ ၎င်းသည် ဂျာဗား၌ရှိ၍ ထိုင်နေ သောပုံ ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော် ၅၀၅ ဆူပါဝင်ပေသည်။ အေဒီ ၁၃ ရာစုမှ စ၍ အစ္စလာမ်များ၏ ပြန့်နှံ့မှုကြောင့် အာဏာ မတည်အငြိမ် မဖြစ်မှီ၊ ဆရီဝိဂျယသည် အိန္ဒိယမင်းများဖြစ်သည့် **ကျူလာ** များနှင့် ပဋိပက္ခဖြစ်ခြင်းကို ရှောင်ကြဉ်ခဲ့ပေသည်။

၇-၃ (ခ) ခမာ အင်ပါယာ (အေဒီ ၉- ၁၃ ရာစု)

နောက်ပိုင်း၊ အေဒီ ၉ ရာစုမှ ၁၃ ရာစုတွင် မဟာယနနှင့် ဟိန္ဒူတို့ ဩဇာကြီးသည့် ခမာအင်ပါယာသည် အရှေ့ တောင်အာရှ ကျွန်းဆွယ်၏ များစွာသော ဒေသများကို ထိန်းချုပ်ခဲ့ပေသည်။ ခမာများ၏ လက်အောက်၌ သာသနိက အဆောက်အအုံပေါင်း ၉၀၀ ကျော်ကို ကမ်ဘောဒီးယားနှင့် အိမ်နီးချင်း ထိုင်းနိုင်ငံတို့၌ တည် ဆောက်ခဲ့ပေသည်။ **အန်ကော**သည် ဤဖွံ့ဖြိုးမှု၏ ပင်မဌာနဖြစ်ခဲ့၍၊ ကျောင်းဝန်းနှင့် မြို့အဖွဲ့အစည်းသည် မြို့နေ လူ တစ်သန်း ပတ်ဝန်းကျင်ခန့်ကို ထောက်ပံ့နိုင်ခဲ့ပေသည်။ **ဂျယာဗာမင် (ရ)** အေဒီ ၁၀၈၀-၁၂၀၉ သည် ကြီးကျယ်ဆုံးသော ဘုရင်များအနက် တစ်ပါးဖြစ်ပြီး **ဘောယွန်နှင့် အန်ကောသွန်** တွင် ကြီးမားသော မဟာယန ဗုဒ္ဓ ဆင်းတုတော်ကို တည်ဆောက်ခဲ့ပေသည်။

၇-၃ (ဂ) ဗီယက်နမ်

အေဒီ ၁၁ ရာစုတွင်း ပင်မမြေဖြစ်သည့် အိန္ဒိယနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာ ဆုတ်ယုတ်လာ၍၊ မဟာယနတို့သည်လည်း အရှေ့တောင်အာရှတွင် မှေးမှိန်လာသောအခါ သီရိလင်္ကာမှ ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာသည် (ဗီယက်နမ်သို့) အစားထိုး ဝင်ရောက် မိတ်ဆက်လာခဲ့ပေသည်။